

TAMMI

Linnojen, katedraalien ja taisteluajojen rakentamiseen käytetty jättimäinen tammi on yleisesti ottaen säästynyt ihmisen aiheuttamalta hävitykseltä. Viiniteollisuuden takia sen sukulainen, korkkitammi, ei ollut yhtä onnekas.

ALKUPERÄALUE:	Eurooppa, Venäjä, Lounais-Aasia, Pohjois-Afrikka
TYYPPI:	Lehtipuu
KORKEUS:	40

↔ Ravintokasvi

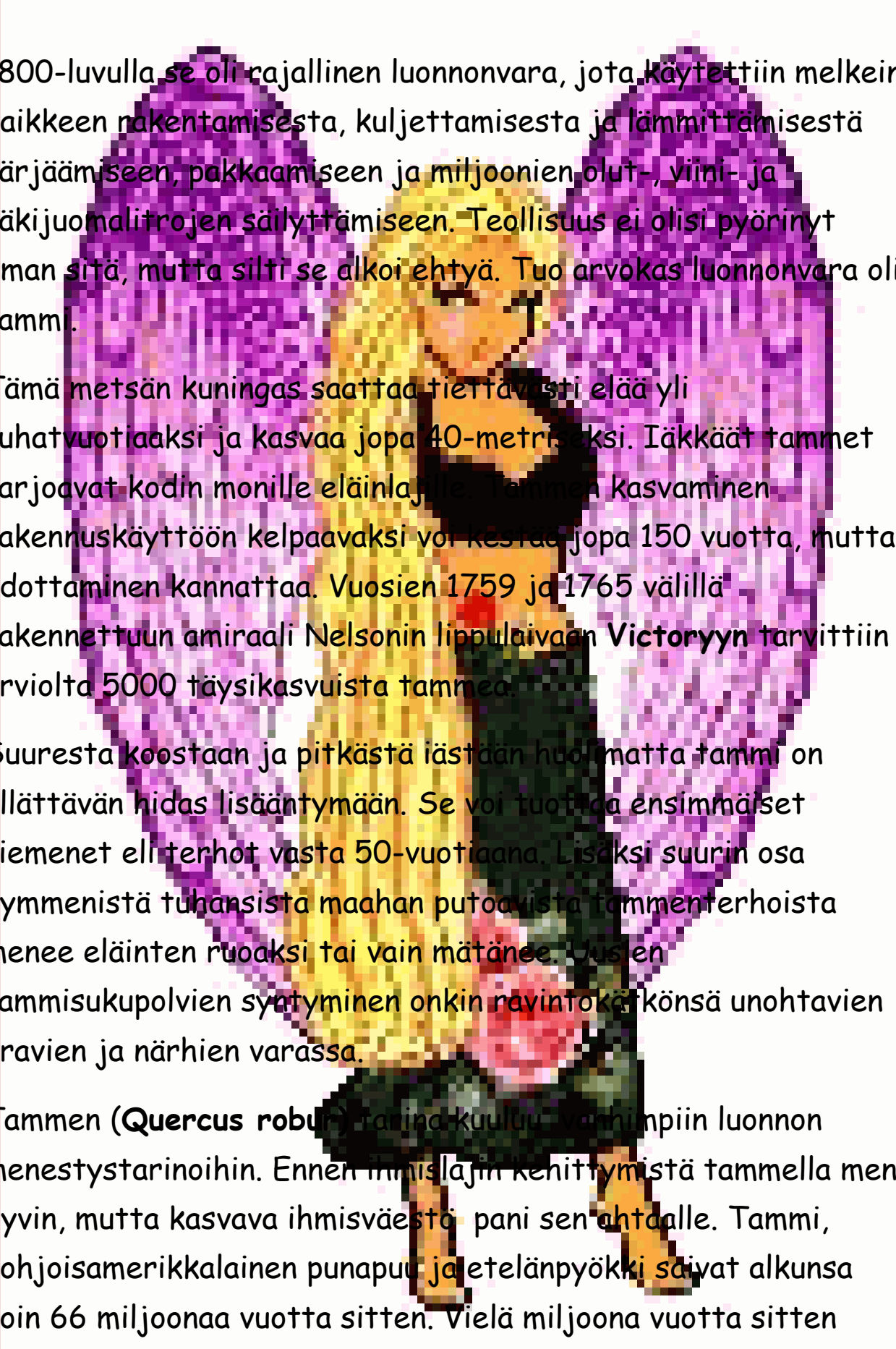
↔ Lääkekasvi

↔ Muu hyötykasvi

↔ Kauppakasvi

TAMMINEN SYDÄN

1800-luvulla se oli rajallinen luonnonvara, jota käytettiin melkein kaikkeen rakentamisesta, kuljettamisesta ja lämmittämisestä värjäämiseen, pakkaamiseen ja miljoonien olut-, viini- ja väkijuomalitrojen säilyttämiseen. Teollisuus ei olisi pyörinyt ilman sitä, mutta silti se alkoi ehtyä. Tuo arvokas luonnonvara oli tammi.

Tämä metsän kuningas saattaa tiettävästi elää yli tuhatvuotiaaksi ja kasvaa jopa 40-metriseksi. Iäkkäät tammet tarjoavat kodin monille eläinlajeille. Tammen kasvaminen rakennuskäyttöön kelpaavaksi voi kestää jopa 150 vuotta, mutta odottaminen kannattaa. Vuosien 1759 ja 1765 välillä rakennettuun amiraali Nelsonin lippulaivaan **Victoryyn** tarvittiin arviolta 5000 täysikasvuista tammea.

Suuresta koostaan ja pitkästä iästään huolimatta tammi on yllättävän hidas lisääntymään. Se voi tuottaa ensimmäiset siemenet eli terhot vasta 50-vuotiaana. Lisäksi suurin osa kymmenistä tuhansista maahan putoavista tammenterhoista menee eläinten ruoaksi tai vain mätänee. Uusien tammisukupolvien syntyminen onkin ravintoketkensä unohtavien oravien ja närhien varassa.

Tammen (**Quercus robur**) tarina kuuluu vanhimpiin luonnon menestystarinoihin. Ennen ihmislajin kehittymistä tammella meni hyvin, mutta kasvava ihmisväestö pani sen ehtalle. Tammi, pohjoisamerikkalainen punapuu ja etelänpyökki saivat alkunsa noin 66 miljoonaa vuotta sitten. Vielä miljoona vuotta sitten

tammimetsät peittivät Euroopan mannerta, mutta myöhemmin ihmiset alkoivat kaataa niitä

Tammista tehtiin 5500 vuotta sitten neoliittisia monumentteja, puukehviä, ja 500 vuotta myöhemmin pronssikauden tekninen läpimurto, pyöreä. Tammen tanniinien ansiosta eläinten nahhoista voitiin valmistaa käyttökelpoisia vaatteita. Tammesta saatiin puuhiiltä, joka oli kevyttä, helposti kuljetettavaa ja paloi niin kuumasti, että lämpötila riitti jalomateriaalien sulattamiseen. Kun roomalaiset rynnistivät halki Euroopan ja ryöstelivät uusien alusmaidensa luonnonvaroja, he söivät tammea linnoutuksia ja laivojen kölejä ja muuttivat niin suuren määrän tammea puuhiileksi lyijyn, kuparin, pronssin, raudan, tinan, kullan ja hopean tuottamista varten, Etelä Britannian tammet olivat vähällä kuolla sukupuuttoon.

Mustan surman aiheuttama väestökato antoi tammelle vähän toipumisaikaa, mutta vanhat tammimetsät oli tuhottu ja vain pieniä metsäsaarekkeitä ja kunnianarvoisia puita oli jäänyt jäljelle. Beda Venerabilis kertoo tavanneensa piispoja ja lääkäreitä "Pyhän Augustinuksen tammen" luona vuonna 603, ja Suuren tammen arvellaan kasvaneen Sherwoodin metsässä 800 - 1000 vuotta. Tammien tuhoutumisen takia John Evelyn kirjoitti vuonna 1664 erään maallikon ensimmäisistä luonnonsuojeluoppaista: **Selvo - Tärkeinä metsän puista.** "Puut kasvavat hiljalleen ja tarjoavat lapsenlapsillemme varjoisan paikan", hän laushti.

METSIEN YKSINOMAINEN KUNINGAS

Tammi on yhtä vertauskuvallinen kuin Kalifornian punapuu, yhtä symbolinen kuin Botswanan baobab, yhtä kestävä kuin Australian eukalyptus (kotiseudullaan) ja yhtä jyrkää kuin - sanotaan vaikka tammi. Tammirunkoinen talo on niin joustava, että se kestää maanjäristykset ja pyörremyrskyt. Tammi on yhtä vahva kuin teräs ja tulipalossa jopa turvallisempaa: teräs antaa periksi, tammi vanhytee. Näiden ominaisuuksien ansiosta tammea on sanottu metsän hallitsijaksi tai runoilija Edmund Spenserin sanoin "rakentajatammeksi, kaikkien metsien yksinomaiseksi kuninkaaksi".

Ylevät vertaukset eivät ole koskaan muuttaneet historian kulkua, mutta tammi on. Tudorien Englanti oli rakennettu tammesta; tammi vaikutti teollisen vallankumouksen alkuvuosiin (yleisestä käsityksestä poiketen raudanvalajat eivät kaataneet tammimetsiä uuneissaan poltettavaksi, vaan käyttivät metsiä säästäväästi, uusiutuvana luonnonvarana), ja tammesta tehtiin Britannian laivastolle aluksia, jotka tekivät Britanniasta siirtomaavallan hallitsemaan joka neljättä maapalloa elävää ihmistä kuningatar Viktorian kuollessa vuonna 1901. Vain 50 vuoden kuluttua Englannin tammimetsät oli jälleen lähes täysin tuhouttu. Syynä oli ensimmäisen maailmansodan syttämisen. "Ennen näkemättömät sodanaikaiset hakkuut pyyhkivät tieltään - osan osan hyvistä tammista", todettiin metsätutkimuksessa vuodelta 1924. Vanha puunkaataja ilmaisi asian proosallisemmin: "Ei täältä löydy sellaisia vanhoja puita kuin ennen". 1900-luvun lopulta tammi, uusiutuva puutavaran lähde, joka on hyväksi sekä ilmastolle, että rakentajalle, oli tekemässä paluuta.

"Tammen tulevaisuus sekä puuna että puutavarana on valoisa", teoksen **Oak - British History** tekijät totesivat loppulausunnossaan vuonna 2003.

Etelä-Portugalin korkkitammien kohtalo oli aivan päinvastainen. Niistä oli irrotettu kuorta 300 vuoden ajan. Ranskalainen munkki Dom Pérignon tiettävästi keksi, kuinka viinipullo suljetaan korkista tehdyllä tulpalla niin, että viini säilyy vuosia, ja käynnisti viiniteollisuuden. Kun elävistä korkkitammista irrotettiin kuori, pintaan jäi arpi, mutta pysyviä vahinkoja ei aiheutunut. Paksu, kaareva kuori kasteltiin ja levitettiin tasaiseksi, ja sitten siitä leikattiin tulppia pulloihin. Jäljellä jäänyt korkki käytettiin lattialaattoina, eristeinä ja olutpullojen kruunaukseen korkkien tiivisteinä.

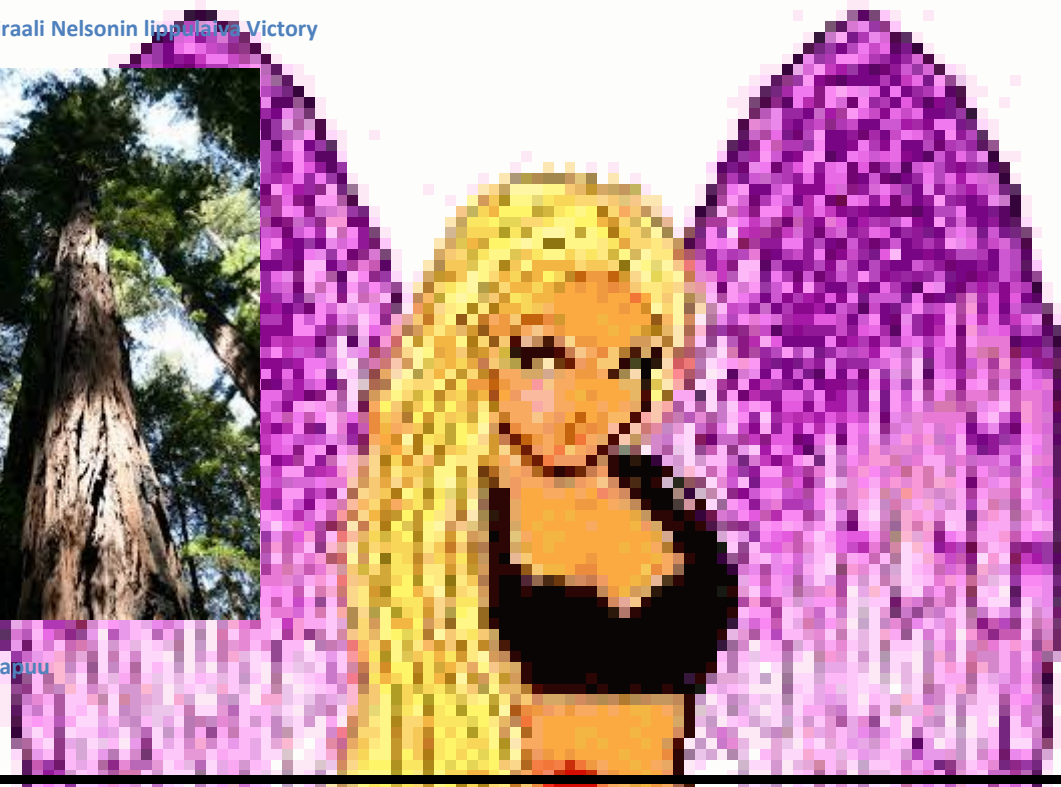
"Toisen maailmansodan loputtua saatiin ajaa Etelässä kilometrikaupalla näkemättä muuta kuin korkkitammia", eräs työntekijä muisteli. "Mutta jo silloin oli merkkejä, että korkkien aika oli loppullaan, kun muovitulpat ja kierrekorkit oli otettu käyttöön." Vuonna 2000 Portugali tuotti edelleen 40 miljoonaa korkkia päivässä. Vaikka Keski- ja Etelä-Euroopassa on edelleen suuria korkkitammimetsiä, niiden tulevaisuudesta ei ole tietoa.

Kuva 1 Amiraali Nelsonin lippulaiva Victory

Kuva 2 Punapuu

Nuo harmaat, pahkuraiset, pihtipolviset, kumarat, käppyräiset, suuret, omituiset, epämuotoiset tammiukot seisovat odottaen ja katsellen vuosisadasta toiseen.

Francis Kilvert, Kilvert's Diary 1870-1879

KESTÄVÄ KEHITYS

Portugalin korkkitammimetsät nielevät vuodessa yhtä paljon hiilidioksidia kuin 185 000 autoa tuottaa ja niiden tuhoutuminen nopeuttaisi ilmanmuutosta. Huoli vanhojen metsien tuhoutumisesta ja tarve hyödyntää niitä ympäristöä säästään tulivat esiin jo vuonna 1662, kun englantilainen John Evelyn julkaisi kirjansa Sylva-Tutkielman metsän puista. Evelynin mielestä tammien väheneminen johtui muun muassa "viljelysmaiden suhteettomasta laajenemisesta". Kirja kehotti

suojelemaan muista ja edelsi ajatusta uusiutuvista luonnonvaroista.

Kuva 3 Tammi

Kuva 4 Botswanan baobab

Kuva 5 Korkkitammii

Kuva 6 ranskalainen munkki Dom Pérignon

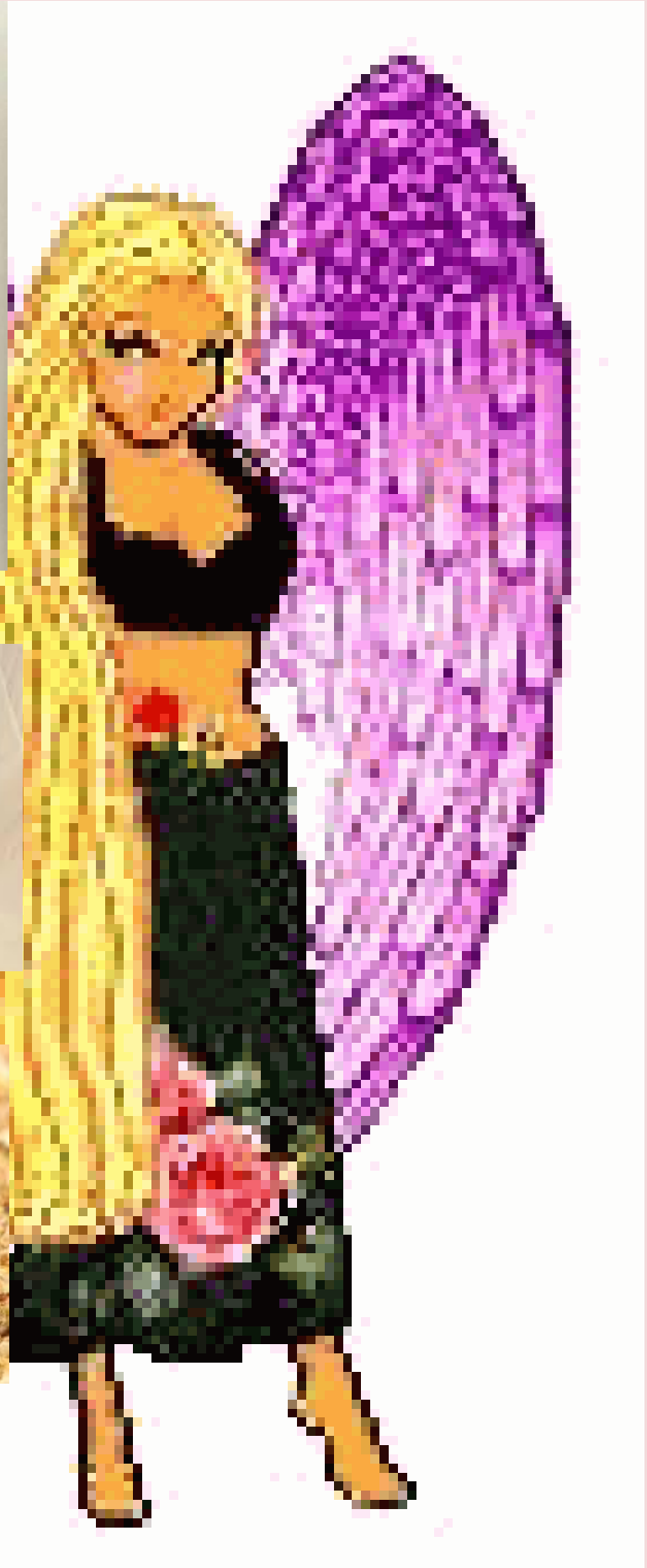
Kuva 7 Tammenlehdet- ja terhot

Kuva 8 Tammitynnyri

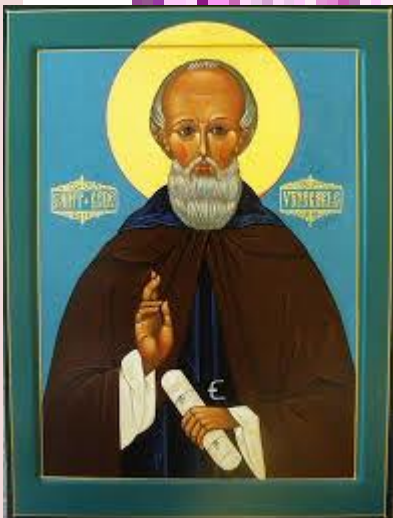

Kuva 9 Orava

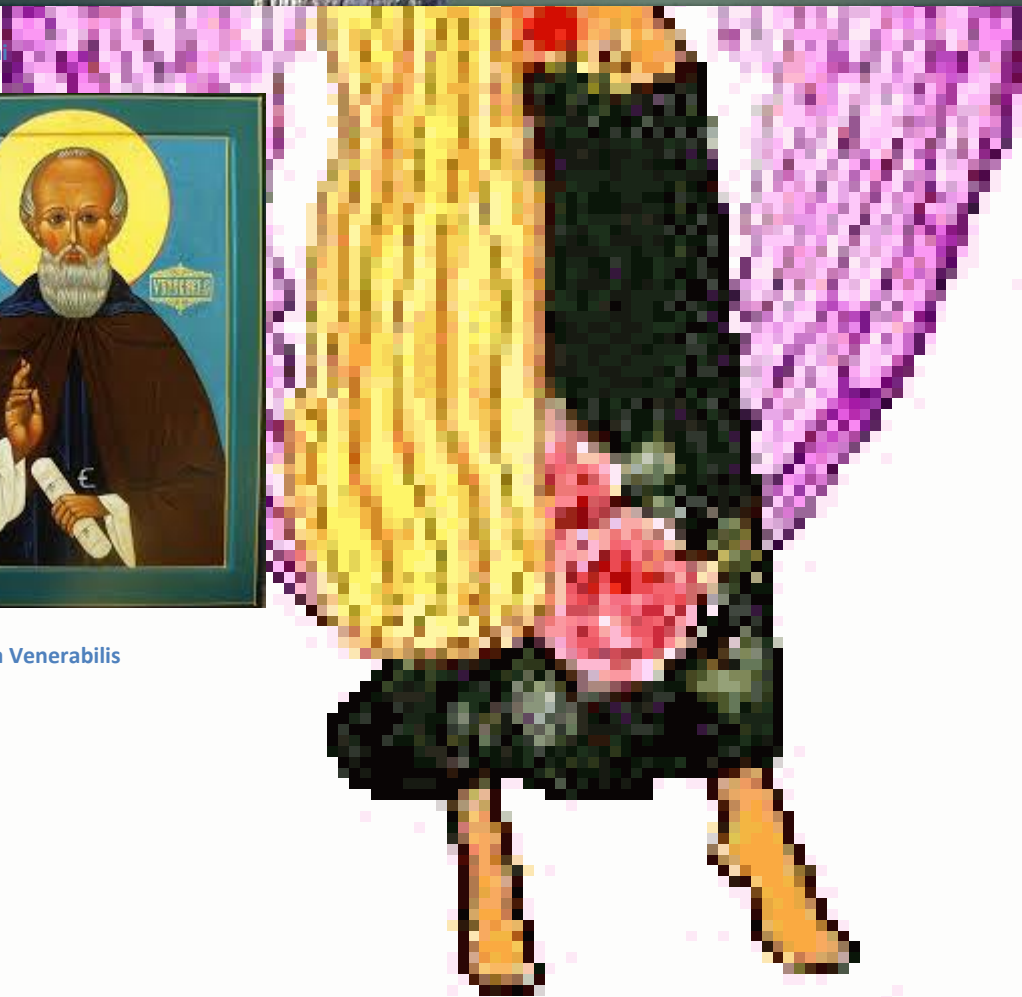

Kuva 10 Närh

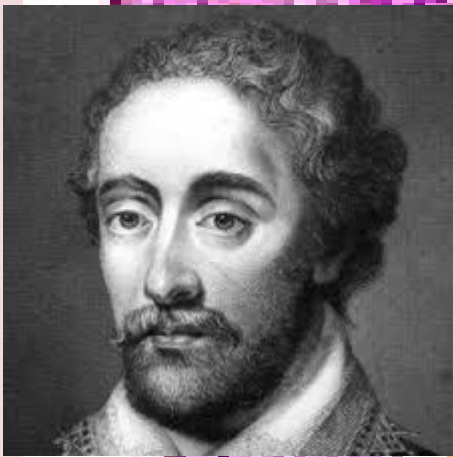

Kuva 11 Beda Venerabilis

Kuva 12 John Evelyn

Kuva 13 Edmund Spenser

